

50 år siden
krigens slutt

SLAGET VED KRIGENS SLUTT

Krigen var nesten over. Milorg hadde ordre om ikke å provosere tyskerne. Men ved Haglebuvannet i Eggedal brøt en Milorg-styrke Jens Christian Hauges direktiv. Selvforvar, sa nordmennene og hevdet at 29 tyskere ble drept. Men Vi Menn kan fortelle en annen historie – om samme slaget.

Tekst:
**EGIL
ULATEIG**

Foto: HÅKON BONAFEDE/
HJEMMEFRONTMUSEET

Den norske politisoldaten JB hadde opprinnelig meldt seg som frivillig for å slåss for Finland. I grålysningen den 26. april 1945 satt han i stedet i en ombygd personbil og humpet oppover Eggedal sammen med 44 andre, av dem 22 tyske soldater.

Noen timer senere ble denne norsk-tyske styrken både overrasket og sjokkert. Ved Haglebuvannet sto plutselig JB og kameratene overfor en overlegen fiende. For

en gangs skyld stilte Milorg fire ganger så mange mann som den tyske okkupanten og hans norske medhjelpere.

JB sier: – Vi hadde ikke ventet noen konfrontasjon med Milorg så nær krigsslutt.

Den 26. april visste alle hvem som ville vinne krigen. Vidkun Quisling hadde lenge før gitt beskjed om at de norske avdelingene skulle avvæpnes. Wehrmachts ledere arbeidet i det skjulte for en fredelig kapitulasjon, og Milorg – den militære motstandsorganisasjonen – hadde for lengst fått ordre om ikke å komme i kamp med tyske styrker, unntatt i ytterste selvforsvar.

Sjefen selv, Jens Christian Hauge, skriver i boka *Frigjøringen*:

"Det var enighet mellom Lon-

don og ledelsen hjemme om at hjemmestyrkene skulle unngå kamp og trekke seg unna, selv om tyskerne trengte inn i deres egne områder. Gutta på skauen ville gjerne ha lov til å forsvare sine våpenlagre. Men direktivet fra London gikk ut på at gruppene skulle unngå kamp, selv til forsvar av våpenlagre."

Men så tilføyer Milorg-sjefen en setning som kanskje forklarer hva som utspilte seg i granskogene rundt Haglebuvannet utover dagen den 26. april: "Det var nesten mer enn gutta på skauen kunne for-døye."

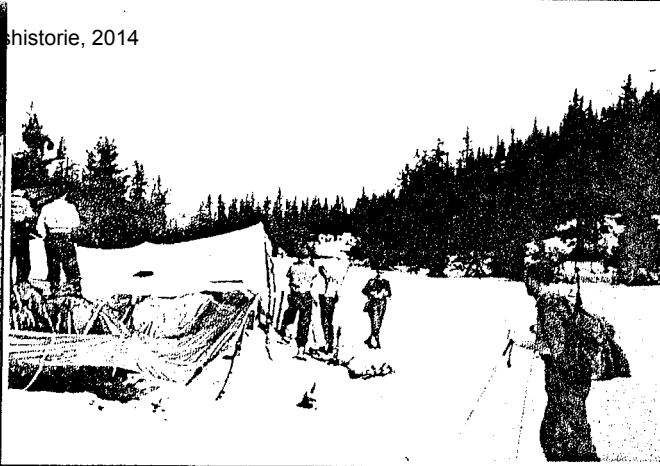
Neglisjerte ordren

Men major Paul Strande, sjefen for BA 4, eller "Elg-basen", og

hans løytnant Peter F. Holst, neglisjerte den klare ordren. Var det fordi de med sine 160 godt bevæpnede menn følte seg sikre på seieren?

Milorggruppen trodde at norsk NS-hird og andre NS-avdelinger var på vei nordover mot dem, har enkelte forsøkt å forklare. Og da gjaldt direktivet av 26. mars 1945 som gikk ut på at slike avdelinger kunne tilintetgjøres dersom de deltok i razziaer mot Milorg-forlegninger. Men lite tyder på at Milorg-ledelsen ikke var klar over sannheten, for den 24. april kom en oppklaringspatrolje i kamp med en liten tysk styrke i Medalen, litt sør for Haglebu.

Det var Milorg-folk som tyskerne hadde tatt til fange den dagen, som under forhør avslørte våpen-

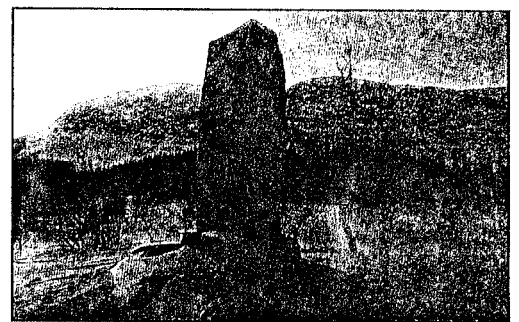
Milorg-karer på trening på en provisorisk skytebane med fallskjermduker som demper lyden. Ved Haglebu stilte Milorg fire ganger så mange mann som den tyske okkupanten.

kunne det blitt en ren utryddelse. Men Holst var redd for tyske forsterkninger og trakk seg tilbake mot Buhovdsetra.

Senere kom krigslysten tilbake hos Holst, og han ville dra nedover mot dalen for å overrumple en ny tysk styrke. Men da protesterte fenrik Leif Levorsen.

– Det er jeg som har kommandoen, utbrøt Holst. Til det svarte Levorsen rolig: – Hvis du setter i gang dette, har du ikke komman-

I dag står et minnemerke over de seks norske Milorg-jegerne som falt i slaget på Haglebu.

svære snøfjøn dalte kortene ned over ham.

De måtte oppgi "Haugen", og lot bli igjen en eneste mann for å gi ildeknning. Det var HZ, en veteran fra "Pansergrenaderregiment Norge". I virkeligheten ble han ofret. Men ingen på den tysk-norske siden var klar over at de hadde underskrevet dødsdommen hans da de ga ham ordre om å danne baktropp.

Den rutinerste østfrontsoldaten hadde trolig innsett at motstand var nytteløst, og overga seg til Milorg uten å avfyre et eneste skudd mot dem.

Paul Strande, senere general i den norske hær, skriver i boka "Fallskjerner over Vassfaret":

"Under den norske stormen på haugen hadde tyskerne latt noen bli igjen som ildeknning, og blant dem (det var bare en *Vi Menns ann.*) var det også en norsk nazist som ble tatt til fange der oppe. Han kunne neppe vente seg noen nåde midt i kamptummelen, og det heter da også i en rapport: Han ble dømt til døden for å ha båret våpen mot sine landsmenn, og skutt på stedet.

Krigsforbrytelse

Selv om det var en norsk NS-mann som ble henrettet, begikk Milorg her en krigsforbrytelse.

Det var 12 dager igjen av krigen. JB og de andre på hans side var nå gjennomfrosne og sultne, dessuten halvt i sjokk over den voldsomme motstanden. Hadde Milorg fortsatt fremrykningen,

doen lenger, for jeg har guttene med meg.

Milorg-guttene fra Haglebu-slaget leverte sine våpen, ble dimittert, og dro hjem. Tapstallene som både Strande, Holst og standardverket "Norge i krig" bruker, er så å si sammenfallende. I "Norge i krig", bind 6, kan man lese:

"Seks Milorg-jegere falt, og noen sårede var det også, men en langt større fiendestyrke ble nedkjempet. De tyske tapene var 29 mann og et ukjent antall sårede."

Det eneste riktige er imidlertid tallet på falne Milorg-folk. Det falt fire – 4 – tyskere under Haglebuslaget. Josef Horner, Rudolf Kastner, Franz Buchel og Erich Grünert ligger alle på Alfaset krigskirkegård i Oslo. I tillegg falt tre norske NS-folk, inkludert den henrettede HZ. Fire tyskere og to nordmenn ble såret.

Paul Strande skrev senere at aksjonen i Eggedal, sammen med en aksjon på Vestlandet, utført av gruppen Bjørn West, bidro vesentlig til at tyskerne påbød avvæpning og demobilisering av alle væpnede NS-organisasjoner allerede før kapitulasjonen.

Haken ved generalens påstand er bare at denne beslutningen var tatt før 26. april 1945. Milorgs oppløsning ved Haglebuvannet kunne i stedet ha ført til at Eggedalsbygda var blitt utsatt for represalier like før krigens slutt.

Etter krigen fikk nordmenn som deltok i slaget på "feil" side opptil 18 års fengsel. Milorgfolkene som henrettet HZ fikk utmerkelse.

En gruppe Milorg-folk under krigen. I bakgrunnen ser man Holst og de andre som ble drept i slaget på Haglebu.

lageret på Grantangen ved Haglebuvannet.

Løytnant Holst holdt krigsråd, og i stedet for å trekke seg unna, bygde Milorg-styrken ut forsvarsstillingene. De følte seg godt forberedt da den tysk-norske fienden nærmet seg om morgenen 26. april. Men nordmennenes forsvarsplaner klikket i starten, fordi den tyske sjefen sendte hovedstyrken en annen vei enn Holst antok.

Kl. 9.50 falt de første skuddene mellom en Milorg-patrulje og folk fra Hirdens Alarmberedskap, en enhet organisert omtrent som vårt senere Heimevern. Den første som falt var en 50 år gammel hirdmann.

JB var utstyrt med et tysk LMG 34 maskingevær, men fikk det ikke til å virke. De brøt likevel

igjennom, og inntok en stilling på en høyde som i rapportene blir kalt "Haugen". Den var farlig for Milorg, og det ble gitt ordre til at "Haugen" skulle tas tilbake.

Skutt på stedet

Den tysk-norske styrken var nå under kryssild, og JB's lagfører ble truffet i magen. JB forteller:

"Det rant en gul væske ut av magen hans. Han ba om at jeg måtte skyte ham, men jeg kunne ikke. Så tok han håndgranaten, la seg over den, og tok ut sikringen. Han ble løftet nesten en meter fra bakken da det smalt, og veltet over på ryggen. Han var glad i å spille kort og hadde stokken med seg. Jeg ser ennå for meg kortstokken som ble slengt opp i luften. Som